

Barbara Pihler Ciglič

**André Bueno, José Maria Neto (ur.):
Antigas Leituras. Visões da China Antiga**

União da Vitória: UNESPAR, 2014, 315 strani

Pričujoča publikacija z naslovom *Antigas leituras. Visões da China Antiga* (*Stara branja. Pogledi na starodavno Kitajsko*) prinaša trinajst študij o zgodovini, umetnosti, filozofiji in literaturi starodavne Kitajske, ki so jih prispevali avtorji iz Brazilije, Portugalske, Španije, Makaa, Kitajske, Singapurja, Izraela in Slovenije. Uredila sta jo André Bueno, brazilski zgodovinar in filozof, ki si že dvajset let prizadeva za uveljavitev sinologije v Braziliji, ter José Maria Gomes de Souza Neto, profesor antične zgodovine na univerzi v brazilski zvezni državi Pernambuco. Knjiga je zaključena celota in hkrati drugi del tematsko širše zastavljene zbirke *Stara branja (Antigas Leituras)*, ki jo je zasnoval prav José Maria Neto in katere glavni namen je stare literarne vire osvetliti z nove perspektive ter spodbujati nova branja.

V uvodniku pričujoče monografije Neto jasno začrta osrednji namen publikacije: izpostaviti pomembnost proučevanja kitajske antike ter zadostiti potrebi po širšem mednarodnem pristopu, ki je neizogiben za uvid v relevantnost te tematike. Avtor namreč spomni, da se relevantnost antičnih študij še vedno postavlja pod vprašaj, tudi v Braziliji, kjer se veliki raziskovalni centri (Rio de Janeiro, Sao Paolo) ukvarjajo z nacionalnim zgodovinopisjem in z zadevami nacionalnega pomena, medtem ko je manjšim centrom prepuščeno ukvarjanje z regionalno zgodovino. Neto se sprašuje o smiselnosti take segregacije, saj poudari, da je osrednja vloga zgodovinopisja ostrenje kritičnega pogleda in vzpostavljanje dialoga s sedanostjo, s čimer se širi in izboljšuje dojemanje modernega sveta (p. 10).

Pomembnost pričujoče monografije je tako večplastna: je prva publikacija o starodavni Kitajski, ki je izšla na brazilskih tleh, in zato nedvomno mednarodno pomemben raziskovalni projekt, saj je urednikoma uspelo smiselno povezati prispevke strokovnjakov s treh različnih kontinentov. Nekateri prvič objavljajo v portugalščini, med njimi tudi dve ugledni slovenski sinologinji, Jana S. Rošker in Nataša Vampelj Suhadolnik, obe profesorici na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kar je za slovensko sinologijo nedvomno izjemnega pomena.

Avtorica prve študije je ugledna španska sinologinja, profesorica na Univerzi v Granadi, Alicia Relinque Eleta. V prispevku z naslovom »O humanizmu na Kitajskem;

ali kako je poezija usmerjala Nebo« (*Sobre o humanismo na China; ou, de como a poesia orientou o Céu*) izpostavi potrebo po razširitvi koncepta humanizma, ki ga navadno povežemo z italijansko renesanso in posledično s klasično grško-rimsko antiko. Avtorica začetke humanizma »odpelje« v obdobje dinastije Zhou, tisoč let pred našim štetjem, ko je bil človek razumljen kot bitje z določenimi vrlinami, ki pa se mora kljub temu preoblikovati in izobraziti, da bi lahko usmerjal druge.

Drugo poglavje z naslovom »Kult ženske v kitajskem neolitiku« (*O culto da mulher no neolítico chinês*) se osredotoči na vlogo ženske v zgodnjih obdobjih kitajske civilizacije. Ana Maria Amaro, ustanoviteljica in aktualna predsednica portugalskega inštituta za sinologijo in verjetno ena največjih še živečih portugalskih sinologinj, si na podlagi povezovanja zanesljivosti arheoloških najdb ter kratkotrajne teksture mitov in spomina v prispevku prizadeva razkriti vlogo ženske v obdobjih, ki so zaradi pomanjkanja arheoloških najdb še vedno slabo poznana. Študija pokaže, da je bil v časih arhaične Kitajske kult matere zemlje in plodnosti tisti, ki je zagotavljal stabilnost odnosa med materjo in potomci ter kontinuiteto skupnosti, tudi na škodo odnosov med partnerjema ter med potomci in očetom. Ženska mati je bila povzdignjena kot stvariteljica vseh ljudi, kot plodna in dobra Mati Zemlja, ki sleherno pomlad obnavlja življenjski cikel.

Sourednik pričujoče monografije André Bueno je tudi avtor dveh prispevkov. V prvem z naslovom »Sinologija in konfucianizem: pomembnost konfucijskih študij za razumevanje kitajske civilizacije« (*Sinologia e Confucionismo: a importância dos estudos confucionistas para a compreensão da civilização chinesa*) se zrcali avtorjevo osrednje raziskovalno področje: pomembnost kitajske kulture in njene značilnosti ter pomen Konfucija kot središča te zgodbe, saj je po Buenovem mnenju nemogoče razumeti kitajsko sedanost, ne da bi razumeli njeno preteklost. S to mislijo nadaljuje in jo konkretizira v drugem prispevku z naslovom »Kitajska misel v času dinastije Han« (*O pensamento chinês durante a Dinastia Han*), kjer ugotavlja, da se je najpomembnejša kitajska filozofija razvila prav v obdobju dinastije Han, ki mora biti zato osrednje izhodišče za proučevanje dejanskosti kitajske civilizacije. Po avtorjevem mnenju gre za bistven zgodovinski prelom, ki omogoča razumevanje kasnejšega razvoja kitajske misli.

V poglavju z naslovom »Lao Zi in daoizem« (*Lao Zi e o Taoísmo*) priznani portugalski sinolog António Graça de Abreu s filozofskega in religijskega zornega kota razvije natančno predstavitev daoistične misli skozi analizo ideogramov, njihovih vplivov in posledic. Pred nami se zvrsti široka paleta avtorjev (filozof Zhuangzi, zgodovinar Sima Quian, književnika He Shangong in Wang Bi, flamski jezuit Ferdinand Verbiest, duhovnika António Vieira in Joaquim de Jesus Guerra, francoski

raziskovalec in sinolog Paul Pelliot), osrednje mesto med njimi pa zavzemata Lao Zi in Konfucij. Med različnimi vzporednicami, ki jih avtor članka ob proučevanju daoizma vzpostavlja z drugimi kulturami, naj omenimo nekoliko presenetljivo primerjavo med daojem, ki je »pot do cilja, čeprav cilj ni znan in poti ni«, z znanimi verzi španskega pesnika Antonia Machada: »*Caminante, no hay camino, se hace el camino al andar*«. ¹

Bony Schachter, doktorand na Univerzi Fudan v Šanghaju, v svojem prispevku »Obred prehoda v rumeni knjigi najvišje jasnine: religija in seksualnost antične Kitajske« (*O rito de passagem do escrito amarelo da Claridade Superior: religião e sexualidade na China Antiga*) proučuje povezanost med religijo in seksualnostjo v kitajski antiki. Osredotoči se na daoistično prakso ritualne seksualnosti kot estetizacijo spolnega akta v okolju, kjer telo in njegov erotični potencial nista del posameznikove intimne, temveč pripadata splošnemu skupnemu dobremu.

Chenyang Li, ugledni kitajski filozof, bivši predsednik društva kitajskih filozofov Severne Amerike in ustanovitelj študijskega programa filozofije na Univerzi Nanyang v Singapurju, je avtor prispevka »Zhuangzi in Aristoteles: o biti stvari« (*Zhuangzi e Aristoteles: sobre ser uma coisa*), ki se vsebinsko naslanja na poglavje iz njegove knjige iz leta 1999 *The Tao Encounters the West: Explorations in Comparative Philosophy*. Avtor v središče problema postavi pomembne implikacije razumevanja »biti« pri razumevanju sveta kot celote in v izčrpani primerjalni študiji sooči raznoliki perspektivi dveh velikih filozofov, Zhuangzija in Aristotela. Tak širok pogled gotovo odpira nova branja in omogoča globlji uvid v bistvene ontološke razlike.

Avtorica osmega poglavja je Jana S. Rošker, prva slovenska sinologinja in soustanoviteljica Oddelka za azijske in afriške študije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Njena osrednja področja raziskovanja so tradicionalna kitajska logika, spoznavna teorija in metodologija medkulturnega raziskovanja. V prispevku z naslovom »Odnos med jezikom in mišljenjem v tradicionalni kitajski epistemologiji« (*A relação entre linguagem e pensamento na antiga epistemologia chinesa*) raziskuje specifične poglede na jezik ter njihove povezave s percepcijo in interpretacijo človeškega sveta. Avtorica skozi tesno povezavo med jezikovnimi in kognitivnimi strukturami poda sistematičen pregled posebnih značilnosti, ki opredeljujejo klasični kitajski epistemološki diskurz. Pokaže, da so stari kitajski filozofi razvili specifične poglede na jezik in na njegove povezave s človeško percepcijo. Usmerjenost pozornosti na pomensko vsebino je sprožila specifične v procesu sklepanja, kar je imelo bistven vpliv na razvoj klasične kitajske logike.

Avtor poglavja z naslovom »Genealoške in krožne refleksije o oblikovanju antične kitajske misli« (*Reflexões genealógicas e circulares sobre a formação do pensamento chinês*

1 *Popotnik, ni poti, pot nastane, ko greš* (lasten prevod).

antiguo) je Jesualdo Correia, brazilski orientalist in samostojni raziskovalec. V svojem prispevku raziskuje zgodovinsko in družbeno kontekstualizacijo nekaterih bistvenih vidikov stare kitajske misli, pri čemer se osredotoči predvsem na konkretno umeščanje osrednjih miselnih sprememb na časovno premico dolgega in neprekinjenega toka zgodovine.

Márcia Schmaltz, brazilska tolmačka in prevajalka, raziskuje fizično prisotnost živalskega sveta ter njen pomen v umetnosti in literaturi. V študiji z naslovom »Konj v kitajski antiki: med institucionalnim in naravnim« (*O cavalo na Antiguidade chinesa: entre o institucional e o natural*) se osredotoči na pomen in simboliko konja v kitajski kulturi vse od prazgodovine do Zahodne dinastije Han (206 pr. n. št.–24 n. št.). Predstavi različne vidike: prisotnost konja v mitih, razvoj konja kot vojaškega sredstva, pojav termina konj in simboliko prvega zapisa, položaj konja v ortodoksnem konfucianizmu ter daoistične živalske alegorije.

Nataša Vampelj Suhadolnik, avtorica dvanajstega poglavja, je profesorica na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani ter slovenska strokovnjakinja za kitajsko tradicionalno in nagrobno umetnost ter kitajsko kozmologijo. V prispevku z naslovom »Štiri kozmološke živali v grobnicah s poslikavo iz časa dinastije Han« (*Os Quatro Animais cosmológicos em túmulos Han com murais*) predstavi grobnice s poslikavo iz časa dinastije Han, katerih izkopavanja so se začela na začetku 20. stoletja in se nadaljujejo še danes, saj gre za izjemno bogato arheološko najdbo. Avtorica se v analizi ikonografije grobnic osredotoči na podobe štirih mitoloških živali, ki utelešajo tako »štiri smeri« kot »štiri letne čase« in zato zasedajo natančno določene položaje, kar opredeljuje tudi prostorsko in časovno strukturo grobnice. S tem ko je ljudstvo Han poustvarilo kozmični okvir v obliki okroglega stropa nad kvadratno obliko grobnice in s simbolnimi kodami teorije *yin yang wuxing* upodobilo dinamiko celotnega univerzuma, je ustvarilo idealni kontekst, v katerem upodobitev štirih mitoloških živali ne poseblja samo časa in prostora, temveč tudi umešča pokojnega v večni kozmični prostor.

Avtor predzadnjega poglavja je Wang Keping, profesor filozofije na Univerzi mednarodnih študij v Pekingu in direktor Filozofskega inštituta na Kitajski akademiji družboslovnih znanosti (CASS). Velja za enega največjih sodobnih kitajskih strokovnjakov na področju filozofije, medkulturnih dialogov in primerjalne estetike. V študiji z naslovom »Ponovno odkritje enotnosti med Nebom in človekom« (*A redescoberta da unidade Céu-Homem*) se znotraj etično-ekološke misli osredotoči na interakcijo med nebom (*tian*) in človekom (*ren*) ter na koncept harmonične združitve med njima (*tian ren heyi*), ki je temeljni etos kitajske filozofije. Po avtorjevem mnenju se večpomenskost te harmonije širi s časovnim minevanjem glede na družbeno-

kulturni kontekst. Sedanja težnja po ponovnem odkrivanju pomena kontinuitete med nebesnim in človeškim svetom se kaže predvsem v povezovanju novih in sodobnih označevalcev s starimi predstavami. Avtor o enotnosti neba in človeka razpravlja na podlagi treh izhodišč: trojnosti pomena, dvodimenzionalne orientacije in pragmatične alternative.

Yuri Pines, profesor na Hebrejski univerzi v Jeruzalemu in ugledni sinološki strokovnjak, je avtor zadnjega poglavja. V študiji z naslovom »Mesijanstvo prvega cesarja« (*O messianismo do Primeiro Imperador*) se osredotoči na eno najbolj kontroverznih figur kitajske in svetovne filozofije, cesarja Qin Huangdija. Osrednji namen raziskave je prispevati k boljšemu razumevanju vloge monarhov v kitajski imperialni politiki ter dialektičnih odnosov med dinastijo Qin in njeno naslednico, dinastijo Han. Avtor spomni, da generacije klasičnih in modernih mislecev Qin Huangdija interpretirajo kot nekakšen odklon, kot »Antikonfucija«, kot antitradicionalni subjekt, ki je bil zaradi nasilnega in zmotnega vedênja temu primerno odstranjen iz kitajskega zgodovinopisja, medtem ko si drugi, predvsem ugledni predstavniki kitajske institucionalne zgodovine, prizadevajo izpostaviti njegovo vlogo kot neločljiv del zgodovinskega kontinuuma. Študija dokaže, da je vizija vladanja prvega cesarja zakoreninjena v monarhičnem diskurzu pred obdobjem vojskujočih se držav ter da je imela trajni učinek na njegove naslednike Han.

Po pregledu vsestranskih in celovitih študij, ki sestavljajo pričujočo monografijo, velja še enkrat izpostaviti njihovo izjemno relevantnost za natančnejše poznavanje kitajske zgodovine in filozofije, še posebej če izhajamo iz dejstva, da je za razumevanje sodobne kitajske družbe kot najstarejše neprekinjene civilizacije bistvena prav starodavna Kitajska, z njo pa tudi sledi, ki jih je zapustila.

Glede na to, da gre za prvo monografijo take vrste v Braziliji, gre na eni strani za pomemben prispevek k razvoju sinologije v portugalsko govorečih državah, hkrati pa predstavlja nezanemarljiv del v mozaiku védenja o stari kitajski misli sploh, saj združuje raznolike prispevke svetovno priznanih sinologov s treh različnih kontinentov, ki tako ustvarjajo interdisciplinarno področje diskusij in spodbujajo k ponovnemu razmisleku o položaju posameznika v hitro spreminjajočem se modernem svetu. Za slovenski prostor in za prepoznavnost slovenskih intelektualcev v tujini je posebnega pomena dejstvo, da v taki publikaciji sodelujeta tudi dve priznani slovenski sinologinji.

Verjamemo, da bo pričujoča monografija izpolnila tudi pričakovanja obeh urednikov in povzročila, da se bo vse več portugalsko govorečih mislecev zaljubilo v Srednje kraljestvo in njegovo zgodovino.